

et disceptabo cum eis. Ergo qui non sunt capaces discussionis, non congregabuntur ut dicentur; tandem omnes, qui judicantur, vel admittuntur ad beatitudinem, vel mittuntur in ignem æternum, Mat. 23, Apoc. 20; ii autem parvuli neque ad beatitudinem admittendi sunt, neque in ignem mittendi; non ergo judicabuntur. Ultimo confirmatur, quia non videtur expediens ut ii parvuli intelligant causam suæ damnationis, quia non posset hæc cognitio non afferre eis magnam tristitiam et dolorem, quæ pœna non est proportionata eorum culpæ. Quia, sicut non contraxerunt culpam propria voluntate aut voluptate, ita suscipiuntur pœnam sine tristitia et dolore. Propter quod graviores Theologi sentiunt eos non esse damnandos pœna sensus. Propter has similesque rationes, quidam negant hos parvulos esse judicandos. Durand., in 2, d. 33, q. 3, et Carthus., in 4, d. 47, q. 1, ubi in eandem sententiam refert Albertum, qui non solum negat hos pueros esse judicandos, sed etiam in judicio comparituros. D. Thomas autem, in 4, d. 47, q. 1, a. 3, q. 1, ad 3, dicit, *quod pueri ante perfectam ætatem discedentes in judicio comparebunt, non autem ut judicentur, sed ut videant gloriam iudicis*. Idem significat q. 5 de Malo, a. 3, ubi negat parvulos habituros cognitionem gloriæ quam Sancti possident, et ipsi amiserunt, et causæ propter quam visione divina carebunt. Quapropter hæc sententia probabilis est.

2. *Infantes in originali decedentes in judicio universali judicandi.* — Nihilominus contraria sententia magis probanda videtur, quam tenet Bonav. in 4, d. 47, a. 1, q. 3, et ibi Sot., q. 2, a. 3, ad 2, ubi dicit hos parvulos non esse judicandos iudicio discussionis, sed damnationis, vel approbationis, si justificati fuerint. Quam tamen sententiam nec ratione, nec auctoritate probat; et dist. 47, q. 1, a. 3, sentit hos parvulos judicari in morte iudicio particulari, et a dæmonibus deferri in limbum; hoc vero posterius non videtur admodum verisimile. Pro hac etiam sententia referri potest Cajetanus, qui supra, q. 52, a. 2, docuit, Christum, descendendo ad inferos, habuisse effectum in animabus horum puerorum, eosque redarguisse de malitia originalis peccati, et earentia fidei; ergo multo majori ratione diceret esse judicandos a Christo in die iudicii. Possunt pro hac sententia citari Gregor. Arimi., Driedo, et alii, qui affirmant hos pueros esse puniendos pœna sensus et igne gehennæ. Nam hinc optime con-

sequitur fore judicandos. Et ita procedit Somnius, tract. de Extremo iudic., c. 6 et 7. Potest præterea hæc opinio fieri verisimilis ex illis verbis Apoc. 20: *Vidi mortuos magnos, et pusillos stantes in conspectu throni*; et postea dicitur de omnibus esse latum iudicium. Item ex illo 2 ad Cor. 5: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit*. Nam his verbis, *prout gessit*, comprehenduntur non tantum opera, sed simpliciter omnia media per quæ homines salvari possunt vel damnari, et ita comprehenduntur actiones et receptiones sacramentorum, et omissiones seu earentiæ, et ita comprehenduntur tam parvuli quam adulti omnes. Præterea, ex Augustino, lib. 5 Hypognost., post medium, ubi docet hos parvulos esse ad sinistram constituendos. Item late ser. 14 de Verbis Apostoli. Verum est, Augustinum interdum videri excedere in assignanda pœna et damnatione horum puerorum; significat enim eos esse puniendos igne inferni. Sed illa sententia et ab Scholasticis merito rejecta est, et ad præsentem quæstionem non est necessaria, etiam secundum Augustini mentem. Nam lib. 3 de Liber. arb., c. 23, plane docet hos parvulos esse judicandos, et sententiam iudicis respectu eorum futuram mediam inter præmium atque supplicium, scilicet, ignis et gehennæ quod pœnam sensus. Præterea, ex Gregor., lib. 9 Moral., c. 12, alias 16, ubi agens de Christo in generali iudicio striete iudicante: *Quosdam (inquit) tunc reatu culpæ originalis astrictos etiam sine operibus damnat*, quod late prosequitur. Tertio, adjungi potest ratio, quia imprimis ad gloriam Christi spectat ut ab omnibus, etiam ab iis parvulis, eo die adoretur, et ut princeps ac supremus iudex agnosceatur; ergo apparebunt ii parvuli personaliter in iudicio. Rursus, agnoscent quid ibi agatur (non enim carituri sunt sensu et cognitione); videbunt ergo (sicut cæteri homines) Christum in sua gloria et majestate, alias quomodo eum colerent? Videbunt etiam damnatorum ignem, abjectionem et cruciatum; parique ratione cernent alios ad altiorem gloriam ac felicitatem evehi; ergo intelligent hæc omnia iusto Dei iudicio fieri. Quia hoc etiam spectat ad perfectionem iudicii, et ad justitiæ divinæ integram et absolutam manifestationem; ergo, cum videant se esse veluti in quodam statu medio constitutos, quia neque igne punientur, neque ad superiorem illum et felicissimum statum assumuntur, intelligent hoc secum fieri

servata justitiæ æquitate; ergo ad hoc saltem necesse est ut judicentur.

3. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices, ad hoc satis esse ut intelligant se nihil boni egisse vel mali, et ideo nec pœnam sensus, nec gloriam recipere; non tamen necesse esse ut intelligant propter culpam privari gloria, quod est proprie judicari. Respondeo hanc partem esse magis dubiam; nihilominus probabilius videri, etiam hoc esse cognituros, quia etiam pertinet ad Dei Christique gloriam ut hoc cognoscant. Primo, ut intelligant Dei beneficium, quod prius in Adamo, et postea in Christo susceperunt, et eum hac ratione colant ac venerentur. Deinde, ut justitia et misericordia Dei, et admirabilis ratio providentiæ ejus omnibus manifesta sit. Item quia videbunt alios parvulos, qui nihil etiam propriis actibus meruerunt, felicitatem consequi; ergo oportet ut hoc juste fieri intelligant. Denique, quia (ut postea dicemus) verisimilius est cuncta hominum opera ibi esse omnibus manifestanda; ergo etiam lapsus Adæ, et gravitas ac circumstantiæ ejus adducentur in iudicium et notitiam omnium qui aderunt. Necesse est etiam ut in eo iudicio sæpe fiat mentio redemptionis Christi, per quam et justi salvantur, et reprobi, qui eam contempserunt, gravis damnantur; ergo necesse est ut ii parvuli, qui præsentibus aderunt, hæc et similia cognoscant. Nisi quis velit fingere aliquo inusitato modo fore a Deo impediendos, solum propter vitandam eorum mœrorem et tristitiam de beatitudine, propter culpam ex primo parente contractam amissa. Quæ ratio non videtur esse tanti momenti, ut nos cogat ad confingendum aliquid inusitatum ac singulare sine alio fundamento. Neque deerit commoda responsio, ut statim dicam.

4. *Objectio.* — *Responsio.* — Sed objicies, nam originale peccatum, Christi redemptio, et alia hujusmodi non possunt cognosci nisi per fidem vel aliam cognitionem supernaturalem; sed ii parvuli nunquam habuerunt fidem vel aliam supernaturalem cognitionem; ergo non cognoscent hæc omnia. Respondetur, idem argumentum fieri posse de aliis reprobis infidelibus. Dicendum est ergo hæc posse cognosci per evidentiam signorum, absque supernaturali fide, sicut *dæmones credunt, et contremiscunt*; et hi parvuli cognoscent Christum esse verum Deum, non supernaturali cognitione, sed quadam evidentia signorum et effectuum, quos partim audient, partim videbunt.

5. *Responsio ad argumenta in oppositum.* — Ad rationem ergo dubitandi in principio positam jam ostensum est quæ ratione expediat hos parvulos judicari, et audire sententiam damnationis suæ. Neque refert quod non commiserint actuale peccatum, sed solum contraxerint originale (quod est per modum habitus) ex Adamo. Quia, sicut hoc sufficit ad damnationem parvulorum, juxta illud *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, et illud: *Qui non crediderit, condemnabitur*, ita etiam sufficit ut judicentur. Præsertim quia habituale peccatum, seu status peccati, quatenus est vera culpa, et sufficiens ratio excludendi a regno, ad iudicium deferri debet, ut in eo constet et talem culpam vere fuisse in homine, et durasse usque ad mortem; utrumque enim necessarium est ad justam damnationem.

6. Ad primam confirmationem, imprimis jam declaratum est quomodo loca Scripturæ ita possint intelligi, ut in convocatione hominum ad iudicium parvuli comprehendantur. Deinde dicitur Scripturam sacram non narrasse ibi omnia quæ in illo ultimo iudicio fiunt, sed ea quæ futura sunt præcipua, quæque ad hominum terrorem et correctionem maxime conferre possunt. Et ideo præcipue commemoratur sententia et pœna, prout ad adultos pertinet; non vero excluduntur reliqui. Sicut etiam dicitur Matth. 23, ferenda sententia propter peccata contra misericordiam; non tamen inde fit non esse etiam ferendam propter alia peccata.

7. Ad secundam confirmationem varie respondent Doctores. Quidam enim existimant non esse inconveniens, sentire eos aliquam tristitiam de justitiæ et beatitudine amissa, ut Abulens., Matth. 23, q. 662; et Sot. indicat, 1 de Nat. et gratia, cap. 14. Alii vero hoc negant, quamvis in modo liberandi eos ab hujusmodi pœna sit magna varietas. Quia vero res hæc non est hujus loci, breviter dicendum existimo, partim ex divina providentia, partim ex prudentia et rectitudine voluntatis horum parvulorum, fore, ut non sentiant tristitiam, nec dolorem de beatitudine amissa, sed omnino sint conformes divinæ voluntati, et contenti iis bonis naturalibus quibus erunt præditi, ut latius in materia de peccato originali dicendum est.

SECTIO VII.

Utrum omnes Sancti homines iudicandi sint.

1. Ratio dubitandi sumi potest, primo ex illo Joann.: *Qui credit in eum, non iudicatur; omnes autem qui salvantur, crediderunt; ergo non iudicantur.* Secundo, potest specialiter dubitari de aliquibus Sanctis, qui corpore et animo cum Christo jam regnant. Nam in iis, sicut est consummatum præmium, ita videtur consummatum iudicium; ergo non oportet ut amplius iudicentur. Tertio, esse potest speciale dubium de aliquibus insignioribus Sanctis, ut, verbi gratia, de B. Virgine, Joan. Baptista, et similibus, præsertim de iis qui cum Christo futuri sunt iudices; quia non videtur expediens ut qui iudicat, iudicetur. Hæc enim ratione Christus Dominus, qui alios iudicat, non iudicatur.

2. In hac quæstione conveniunt omnes Theologi, cunctos homines justos esse iudicandos, quoad prolationem sententiæ, seu iudicium approbationis, ut vocant. Hoc enim convincunt omnia testimonia adducta præcedentibus sectionibus, ut Matth. 25, 2 ad Cor. 5; neque in hoc occurrit aliqua ratio dubitandi. De iudicio autem discussionis fere omnes etiam dicunt, non omnes Sanctos esse iudicandos huiusmodi iudicio, sed illos tantum qui imperfectum sanctitatis gradum attigerunt, et graviora peccata habuerunt bonis operibus admixta; non vero alios insigniores Sanctos, qui viam perfectionis tenuerunt, et super fundamentum fidei aurum, argentum et lapides pretiosos superædificaverunt. Et ratio discriminis est, quia discussio solum videtur habere locum ubi est magna permixtio bonitatis, et malitiæ, ut, facta collatione et examinatione, constet quomodo malitia deleta sit, et bona merita apud Deum prævaluerint. Ubi autem nulla aut fere nulla est malitiæ admixtio, non est necessaria discussio, sed solum meritorum approbatio. Hæc est communis et recepta doctrina in 4, d. 47, quæ sumpta est ex Gregor., locis citatis sect. 5, præsertim 25 Moralium, cap. 20, ubi sicut distinguit duos ordines reproborum, eorum, scilicet, qui iudicantur et pereunt, et eorum qui non iudicantur et pereunt, ita distinguit duos ordines electorum, eorum qui iudicantur et regnant, et eorum qui non iudicantur et regnant. Quam distinctionem Anselm. et Julian. locis citatis secuti sunt; eam etiam videtur indicasse Origen., homil. 21 in Nume-

ros, ubi ait, quosdam Sanctos accipere hæreditatem, alios vero excellentiores et digniores, non cum cæteris numerari, sed ante omnem sortem sublimari, et ad quamdam singularem beatitudinis Christi participationem extolli. Sed (ut in superioribus dixi) difficile explicatu est quid rei subsit huic distinctioni. Videtur enim esse tantum quidem metaphoricus loquendi modus ad explicandam maiorem quamdam facilitatem quæ ex parte ipsorum operum, aut respectu nostri, videtur esse major in ferenda sententia approbationis et salutis de quibusdam Sanctis, quam de aliis. Alioqui enim si consideremus hoc iudicium, ut subest scientiæ Dei, et quatenus fit juxta leges ab eo latas, non videtur futura major discussio in quibusdam quam in aliis. Quia (si absolute loquimur de statu gloriæ) ex iustitia finali sumenda est certa et infallibilis regula salutis, et sententiæ approbationis ferendæ, sive multa peccata præcesserint, sive nulla. Si autem loquamur de gradu gloriæ, omnia opera pensanda et discutenda erunt, ut condigna retributio unicuique reddatur. Eo vel maxime quod discussio iustorum (quæ Matth. 25 insinuat) non est per modum excusationis et contentionis, sicut reproborum, sed per modum humiliationis et demissionis; at vero hæc humiliatio perfectior erit in insignioribus Sanctis.

3. Ut ergo aliquid proferamus, in quo de re ipsa, et non tantum de modo loquendi possit esse controversia, suppono imprimis omnium iustorum merita, propter quæ gloriam consequentur, esse in generali iudicio promulganda, ut omnes docent sine controversia, et colligitur ex Matth. 25, Apoc. 20, et Dan. 7, et ex iis quæ dicemus, tam in hac quam in sectione 9, evidentius constabit. Sub eorum autem meritis comprehendo tam propria eorum merita, quam fructum meritorum Christi eis per sacramenta applicatum. Quia ratio sententiæ ferendæ, et æquitas divinæ iustitiæ his omnibus nititur, et quia merita Christi, postquam sunt applicata, quoad effectum efficiuntur quasi propria. Secundo suppono, quosdam esse justos qui nullum peccatum actuale in hac vita commiserunt, in quo ordine solum enumerare possumus beatam Virginem, et infantes iustificatos, et de his satis congruente ratione dici potest, nullam in illis futuram esse discussionem; in infantibus quidem, quia nulla habuerunt opera; in Virgine autem, quia omnia, quæ habuit, fuerunt bona merita, quorum gloriosa et co-

piosa, ac distinctissima publicatio facienda est in iudicio; sed illa non potest dici discussio, sed absoluta laudatio; nam discussio vel disceptatio dicit quamdam collationem bonarum et pravarum actionum, cum approbatione, excusatione, vel accusatione earum. Alii vero sunt Sancti, qui cum bonis meritis habuerunt aliqua peccata conjuncta, et in iis tunc videtur fieri propria discussio vel disceptatio, si omnia eorum opera, tam bona quam mala, deferenda sint in iudicium, ut mala vel excusentur, vel jam omnino deleta ac purgata esse, bona autem prævaluisse, et præmio digna permansisse ostendantur. In hoc ergo sensu potest esse quæstio de re, an omnes iusti, vel aliqui tantum, vel nulli iudicandi sint iudicio discussionis.

4. Prima sententia est, nullum iustorum hominum esse iudicandum iudicio discussionis in prædicto sensu. Quia peccata iustorum non revelabuntur in iudicio, sed tantum merita. Ita sentit Magist., in 4, d. 43; Viguerius, c. 21, § 3, vers. 8; et Somnius, tract. de Extremo iudicio, c. 6. Fundamentum sumitur ex aliquibus locis Scripturæ, in quibus peccata semel remissa, tegi, occultari, deleri, et oblivioni tradi dicuntur; cui promissioni repugnare videtur, quod postea in universo hominum conspectu proferantur. Assumptum patet ex illo Psalm. 31: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata;* 1 Petr. 4: *Charitas operit multitudinem peccatorum;* Isai. 43: *Ego sum qui operio iniquitates tuas;* et c. 53: *Oblivioni tradite sunt angustiae priores, et abscondite sunt ab oculis nostris. Ecce enim ego creo caelos novos, et terram novam, et non erunt in memoria priora.* Ubi Hieronymus ita dicit exponi posse, quod *in caelo novo, et in terra nova, omnis conversationis pristinae memoria deleatur, ne hoc ipsum pars malorum sit, prioris angustiae recordari.* Et Psalm. 50: *Dele iniquitatem meam.* Ubi Chrysost., hom. 2: *Si tu memor sis, Deus non erit memor; si tu ejus oblitus fueris, Deus ejus memorabitur. Fecisti malum, memor esto, ut Dominus tuus illud obliviscatur, juxta id Ezech. 2: Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius.* Similia habet Bernard., ser. 55 in Cant. Et confirmatur, quia Sancti in iudicio honorandi sunt et præmiandi; sed hæc peccatorum manifestatio non pertinet ad eorum honorem; imo nec videtur posse fieri sine aliquo rubore et dedecore.

5. Nihilominus dicendum est, omnia iusto-

rum peccata, tam mortalia quam venialia, esse in iudicio manifestanda. Ita sentit D. Thomas in 4, d. 43, a. ult.; et Bonav., a. 2, q. 2 et 3, et ibi communiter reliqui Theologi, Sot., d. 47, q. 2, a. 3, et est aperta sententia Anselmi in Elucid., et l. de Similit.; et significatur ab Augustino, in l. Meditat., c. 4, dicente: *Ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus Angelorum patebunt universa scelera mea, non solum actuum, sed etiam cogitationum, simulque locutionum.* Similia multa habet Hugo Victorin., l. 3 de Anim., c. 23. Et probatur primo ex Scriptura, quæ absolute et sine exceptione affirmat omnium actiones esse in iudicium deferendas; non ergo potest fieri hæc exceptio sine majori fundamento. Antecedens constat ex verbis Christi, Matt. 12: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod loculi fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.* Ubi omnes Patres intelligunt positum esse exemplum in peccato quodam, quod levissimum apparet, ac frequentissimum, ut intelligamus multo magis esse reddendam rationem de omnibus aliis. Præterea id satis aperte docuit Sapiens, Ecl. ult.: *Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni creato, sive bonum, sive malum sit.* Et quamvis hoc explicari possit de iudicio particulari, tamen et Scriptura frequentius loquitur de universali, et Sancti docent, quidquid iudicatum fuerit in particulari iudicio, dijudicandum esse in universali; et ita ibi exponit Hieronymus, conferendo inter se testimonia citata. Et idem confirmat Paul., 2 ad Cor. 5, dicens: *Referet unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Et 1 ad Cor. 4: *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.* Secundo, quia hoc pertinet ad perfectionem et integritatem illius iudicii, et divinæ iustitiæ manifestationem. Nam, ut constet Christi iudicantis et reddentis Sanctis præmium, justam esse sententiam, non sufficit quod isti habuerint merita; sed oportet ut constet illa permansisse viva, et omnia impedimenta fuisse sublata, atque adeo omnia mala, etiam in justis, fuisse vel misericorditer propter Christum remissa, vel condigne vindicata et purgata. Unde ad ostensionem etiam divinæ gratiæ, et ad gloriam Christi hic iudicandi modus spectat. Sicut etiam peccata reproborum, quæ in hac vita per poenitentiam deleta fuerunt, quamvis ille

rum puniētia non sunt, in iudicium illud deferuntur, ut divina iustitia ac misericordia amplius manifestetur. Tertio, quia opposita sententia nullum habet verisimile fundamentum. Nam imprimis, omnibus illis Scripturæ locis non promittitur vera ac propria oblivio peccatorum. Alioquin oporteret ut neque in divina memoria manerent, quia promittit Deus quod obliviscetur eorum. Et similiter oporteret ut neque ipsi Sancti, qui illa commiserunt, eorum recordarentur, quod est aperte falsum, ut constat ex Apoc. 20, quem locum sect. 9 exponemus. Et ad hoc propositum tractat illum Augustinus, 20 de Civit., c. 14, docens, in die iudicii omnia, tam bona quam mala, esse in singulorum memoriam revocanda. Et Gregor., in Psalm. 88, dicit quod recordabuntur miseriarum præteritarum, ut in æternum misericordias Domini canant. Idem docet Lactantius, lib. 7, c. 22. In illis ergo Scripturæ locis per omnes illos dicendi modos significatur perfecta remissio peccatorum, quæ *deberi* dicuntur, quia macula eorum in anima non manet; *oblivioni autem traduntur a Deo*, quia jam eorum non recordatur, ut puniat; et eodem modo *tegi et occultari*, quia jam non provocant ad iram, neque sunt rubori aut dedecori.

6. *Publica delictorum manifestatio in iudicio universali Sanctis pudori aut tristitiæ non futura.* — Ex quo facile respondetur ad confirmationem supra factam, quia, sicut memoria peccatorum non efficit dolorem aut tristitiam in beatis, ita neque eorum manifestatio pudorem aut tristitiam infert. Quod apertis exemplis convinci potest. Quis enim dubitet cognoscere Petrum vel Magdalenam quotidie in Ecclesia sua peccata publice prædicari, de quo non solum pudore et dolore non afficiuntur, sed etiam vehementer gaudent, quia in majorem Dei gloriam cedit. Item nulla infamia aut verum aliquod malum creatur Sanctis ex hac manifestatione; sed ipsi, cum rectissimi sint in omnibus, non possunt moveri, nisi ex apprehensione veri boni aut mali; ergo hac de causa nullo ex prædictis affectibus movebuntur, qui non sunt nisi fuga quædam imminentis et præsentis mali. Et confirmatur, quia tanta erit Sanctorum gloria et lætitia de poenitentia pro peccatis acta, de remissione obtenta, deque admirabili ratione divinæ providentiæ, qua factum est ut mala illis cooperentur in bonum, ut propter has etiam causas gaudeant, quod eadem peccata omnibus manifestentur. Quomodo enim possent

divina in eos gratia ac benignitas agnosci, nisi eorum lapsus cognoscerentur? Aut quomodo poterunt omnia eorum merita, quæ per poenitentiam et satisfactionem pro peccatis consecuti sunt, omnibus nota fieri, nisi peccata, quæ fuerunt occasio et materia illorum meritorum, cunctis quoque innotescant? Plura in favorem hujus sententiæ sumi poterunt ex his quæ in sect. 9 dicemus.

7. *Iusti iudicandi quomodo.* — Ex iis igitur constat, si discussio nihil aliud significet quam examinationem et collationem bonarum et malarum actionum, omnes Sanctos, qui aliqua peccata commiserint, aliquo modo iudicandos iudicio discussionis; quanquam dici possit hanc discussionem minorem esse futuram in iis qui tantum venialiter peccaverunt, quam in iis qui mortalia etiam crimina commiserunt; et similiter majorem futuram in iis qui plura et graviora admiserunt peccata, quam in iis qui pauciora. Et in hunc modum intelligi potest illud Soph. 4: *Et erit in die illa, scrutabor Jerusalem in lucernis.* Quæ verba eleganter tractat Bernar., ser. 55 in Cant., ubi *Jerusalem* nomine dicit, Prophetam designasse illos qui in hoc sæculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Jerusalem conversatione honesta et ordinata pro viribus imitantes. Quorum peccata occulta sunt nomine et habitu iustitiæ adumbrata: *Et idcirco* (inquit) *necesse erit subtili ea investigari discussione, et quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi.* Possumus afferre aliquid et de *Psalmo*, ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda *Jerusalem.* Ait namque sub persona Domini: *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo, vias iustorum (ni fallor) et actus eorum discussurum se, et examinaturum dicit.* Cum ergo postea Bernardus dicit, si nos in hac vita dijudicaverimus, postea non fore iudicandos, de iudicio damnationis loquitur.

8. *Responsio ad argumenta in oppositum.* — Ad rationes autem dubitandi in principio positas respondetur. Ad primam, verbum *iudicandi*, in Scriptura variis modis sumi, ut notavit Basil., hom. in Psalm. 7, in illud: *Dominus iudicat populos.* Interdum enim in communi significat sententiam proferre post causæ examinationem, sive iudicium sit condemnationis, sive absolutionis. Et hæc videtur esse propria significatio, secundum quam dicitur *Christus iudicaturus vivos et mortuos*; et hoc modo dicimus Sanctos esse iudicandos. Interdum vero *iudicare* significat idem quod con-

demnare, ut Psalm. 5: *Judica eos, Deus.* Et Joann. 5: *Qui vero mala, in resurrectionem iudicii, id est damnationis.* Nam quia iudicium est actus iustitiæ, et præcipue futurum est ad manifestandam divinam iustitiam, quæ in reprobis potissimum exercenda est, ideo iniqui quasi per antonomasiam iudicandi dicuntur. Cum ergo Joann. 3 dicitur: *Qui credit in eum, non iudicatur*, sensus est, non condemnatur, scilicet, secundum præsentem iustitiam, aut si in ea perseveret. Sicut inferius inquit: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui incredulus est Filio, non videbit vitam; et c. 5: Qui credit in eum qui misit me, habet vitam æternam, et in iudicium non venit*, id est, in damnationem. Unde subiungit: *Sed transit a morte in vitam.* Sic Iren., l. 5, c. 27: *Qui credit in me* (inquit) *non iudicatur, id est, non separatur a Deo; qui autem non credit, jam iudicatus est, id est, separavit semetipsum a Deo voluntaria sententia.*

9. *Christus quomodo iudicandus dicatur.* — Ad secundam respondetur, etiam illos Sanctos, qui corpore et animo jam sunt beati, fore iudicandos, quia, licet privatim iudicati sint, oportet eorum causam ad publicum tribunal deferri. Nam etiam tempore iudicii omnes Sancti erunt jam corpore et animo gloriosi, et nihilominus iudicabuntur. Ad tertiam, jam explicatum est quomodo insignes Sancti iudicandi sint; nec est inconveniens quod assessores Christi ab ipso iudicentur, et cum ipso inferiores dijudicent, quamvis a Gregorio ii dicantur non iudicandi, quia eorum causa breviter transigenda est, potius per modam approbationis et laudis, quam discussionis et examinationis. De Christo autem Domino non desunt, qui dicant etiam ipsum fore iudicandum. Anselmus enim, in *Elucidario*, sentit universas Christi actiones et vitam esse in iudicio omnibus manifestandam. Et ita exponit illud Apoc. 20: *Et libri aperti sunt, id est, conscientiarum singulorum, et alius liber apertus est, qui est vitæ, id est, vita Jesu, in quo omnes quasi in libro legent quid de præceptis ejus vel fecerunt, vel neglexerunt.* Rursus per hanc vitam Christi manifestationem constabit evidentius infinita Dei misericordia, et iustitia erga humanum genus, ad ipsius gloriam, et bonorum consolationem, et confusionem malorum. Hæc ergo ratione quodammodo dici potest Christus seipsum dijudicaturus. Quod tamen potius metaphorice quam proprie dictum est, eo modo quo etiam ipse Deus in iudicium venire dicitur, juxta illud Psalm. 50: *Ut iusti-*

ficeris in sermonibus tuis, et vincas, cum iudicaris; et Joel. 3, ubi nos legimus: *Et disceptabo cum eis*, hebræa habent: *Judicabor cum eis.* Et Isai. 43: *Reduc me in memoriam, et iudicemur simul; narra, si quid habes ut iustificeris.* De quo tractans Ambr., Psalm. 36: *Grave* (inquit) *est hoc iudicium, cum Dominus de se postulat contra hominem iudicari.* Quia revera Deum aut Christum hoc modo iudicari, potius est, justius atque exactius homines iudicare, causam suam magis magisque adversus pravos homines, et in favorem bonorum iustificando.

SECTIO VIII.

Utrum Angeli, tam boni quam mali, iudicandi sint.

1. Non est hujus quæstionis sensus, an sint Angeli Sancti iudicandi quoad præmium essentielle ex operibus et meritis quæ in beatitudine gesserunt, ut Origenes sæpius indicat, homil. 13 in Luc., hom. 20 et 24 in Numer., quem pie interpretatur D. Thomas, 1 part., q. 113, a. 7, ad 4, ex eodem Origene, hom. 11 in Numer., ubi ait futuros etiam Angelos custodes in iudicio, non tam ut de sua custodia iudicentur, quam ut sint testes ignaviæ ac negligentiae hominum. Est ergo quæstio de iudicio Angelorum, ex operibus et meritis quæ in statu suæ viæ habuerunt. In qua re est sententia satis vulgata, Angelos non esse iudicandos, saltem quoad præmium et poenam essentialem. Ita sentit D. Thomas hic, q. 59, art. 6. Negat enim iudiciariam potestatem Christi ut hominis sese extendere ad Angelos, quoad præmium et poenam essentialem; sed solum quantum ad ministeria eorum, et accidentalia præmia, vel supplicia quæ inde resultant. Et in 4, dist. 47, quæst. 1, art. 3, quæstiuncula 4, apertius dicit, hoc iudicium directe non pertinere ad Angelos, sed tantum indirecte, quatenus actibus hominum fuerunt commixti. Atque hanc sententiam amplectuntur discipuli D. Thomæ. Probari autem potest, primo, quia generale iudicium de Angelis initio mundi perfectum est, unde omnes integrum præmium aut supplicium essentielle acceperunt. Secundo, quia Christus non est redemptor Angelorum; ergo nec futurus erit iudex. Tertio, quia in Symbolo tantum profitetur Christum futurum iudicem vivorum et mortuorum, et in Evangelio solum de hominibus profertur sententia: *Venite benedicti, etc.* Matth. 25.